

Z. SZÉKELY,
ZS. SZÉKELY

AȘEZAREA DIN EPOCA BRONZULUI DE LA PETENI

Satul Peteni (comuna Zăbala, jud. Covasna) a devenit cunoscut în literatura de specialitate prin descoperirea unui tezaur dacic găsit în anul 1960 în urma lucrărilor agricole la sud de comună pe platoul Hota-
rul de jos — Panta de Mesteceni, proprietatea Cooperativei agricole de producție. În urma acestei descoperiri terenul a fost cercetat de către specialiștii Muzeului din Sf. Gheorghe cu care ocazie a mai fost descoperit un alt punct arheologic, unde în urma aratului au ieșit la iveală fragmente de vase și oase umane. În anul 1962 pe acest loc s-au făcut sondaje de verificare și au fost desvelite resturi de locuințe, de vatră, fragmente de vase și 8 morminte cu schelet, care au fost întinse pe spate și orientate în direcția est-vest. Ceramica descoperită se prezintă ca un aspect de cultură Noua de la sfârșitul epocii bronzului, iar unele fragmente de vase au avut aspect hallstattian.

Săpăturile de mai mare amploare au fost reluate în cursul anului 1978.

Așezarea a fost situată pe un teren mai ridicat pe malul stîng al unui pîrîu, care se varsă în Riul Negru, la capătul sud-vestic al satului, pe partea dreaptă a drumului, care duce la Zăbala.

Terenul a fost secționat în direcția nord-vest, sud-est cu un șanț lung de 80 m. Perpendicular pe ambele părți ale șanțului au fost deschise casete cu dimensiunea de

5×5 m, fiind dezvelită astfel o suprafață de 60×120 m². Șanțul executat arată următoarea stratigrafie: sub humusul gros de 30 cm (strat arat) se află un strat de cultură de culoare castanie gros de 40 cm plin cu fragmente de vase, urmat de un alt strat de culoare galbenă, un strat de nisip. Stratul de cultură a fost deranjat de gropile unor morminte cu schelet, al căror fund în general a fost săpat în stratul de nisip.

Șanțul a secționat 2 bordeie, dintre care forma unuia a fost stabilită. Este vorba de un bordeiu de formă dreptunghiulară săpat în pămînt cu dimensiunile de 2×2 m într-un colț cu o vatră circulară făcută din pietre. Inventarul bordeiului constă din fragmente de vase și dintr-o piatră de măcinat de formă ovală. Pentru încadrarea cronologică a bordeiului ca element de datare ne servește ceramica găsită în bordei și în șanț. Materialul ceramic reprezintă următoarele forme: borcane fără toarte și oale cu toartă. Sînt decorate și fără ornament. Elemente de decor sînt: brîu simplu, brîu însoțit de alveole, împunsături cu unghia, toate așezate sub buza vasului. Unele vase sînt decorate și cu mătura (Besenstrich). Se găsește și vasul cu 2 toarte suprainălțate deasupra buzei vasului. Un fragment de vas pe umăr este decorat cu un șir de puncte împunse, cu o linie incizată de care se leagă triunghiuri

umplute cu linii orizontale și cu buton cu vîrf ascuțit.

Un alt grup de ceramică este făcut din pastă bună, arsă de culoare neagră. Acest grup de ceramică reprezintă diferite forme ca cești mici cu toartă, decorate cu linii incizate, cu caneluri late așezate vertical pe toarta sau pîntecul vasului și vase mari cu perete gros. Acestea din urmă au gît cilindric, decorate pe umăr cu butoni și cu caneluri în formă de ghirlandă. Un vas tot cu gît cilindric este decorat cu triunghiuri făcute cu linii incizate.

Pe baza materialului ceramic așezarea se poate încadra în epoca de tranziție între epoca bronzului și prima vîrstă a fierului (Hallstatt A) eventual se poate considera, ca prima fază a primei vîrste a fierului în sud-estul Transilvaniei. S-au păstrat unele tipuri de vase și elemente de decor caracteristice pentru cultura Ciomortan (triunghiuri cu hașuri, cu capetele petrecute) și pentru Cultura Noua (vase decorate cu briu în relief, strachina cu 2 torți suprainălțate) dar sînt prezente și vase caracteristice pentru faza timpurie a primei vîrstă a fierului. Aspectul ceramicii, fiind reprezentate și tipuri de vase din epoca bronzului, arată că așezarea reprezintă o etapă mai timpurie ca așezările de la Reci și Cernat. Pentru confirmarea acestui fapt un argument în plus este în caseta nr. 14 deranjate de pomii sădiți și de gropile mormîntelor din feudalismul timpuriu au fost găsite bucăți de zgură de fier, care aparțin unui atelier de topit minereuri de fier distrus complet. Iar două mormînte, în care scheletele au fost așezate în poziție chircită, dacă se dovedesc cu siguranță că nu aparțin epocii feudalismului timpuriu, atestă și mai mult că la Peteni a fost o așezare și unele mormînte dintr-o fază timpurie a primei vîrste a fierului.

Primul mormînt a fost descoperit în C.14, este un mormînt dublu. Un bărbat a fost depus în decubit dorsal, cu membrul superior drept îndoit peste torace, cu falangele pe stern, mîna stîngă a fost pusă puțin deasupra centurii. Peste centură, cu vîrfurile peste iliacul drept, a fost depus un cuțit de fier. Membrul inferior stîng a fost îndoit de la genunchi. Scheletul al doilea a fost depus în stînga primului înhumat, a fost femeie, în decubit dorsal cu picioarele perfect întinse. Cuțitul, mai mult lama curbă a unui cuțit, este din fier, la mîner fără prelungire.

Al doilea mormînt, o femeie, a fost descoperită în C.15 a fost depusă într-o groapă ovală în poziție chircită, membrele inferioare au fost strînse pachet și aduse cu genunchii în dreptul feței. În secțiune s-a văzut clar, că stratul de cultură de culoare cafenie acoperea mormîntul, prin urmare nu aparținea epocii feudalismului timpuriu.

Orientarea scheletelor în primul caz a fost V—E, iar în mormîntul al doilea SV—NE.

Peste așezarea din epoca bronzului tîrziu-Hallstatt timpuriu s-a suprapus un cimitir din feudalismul timpuriu, sec. al XII-lea. Mortii sînt înhumați fără cosciug, întinși pe spate, cu brațele lîngă corp, cu orientare V—E. Sînt fără inventar sau cu inventar sărac; bijuterii caracteristice sînt inele de timplă cu capăt în formă de S din argint și din bronz. Pe degete au fost inele făcute din bară de argint cu secțiune rotundă sau întorsadă. În trei mormînte au fost găsiți denari de argint ai regilor Geza II și Béla III (1186—96).

Săpăturile sînt numai în stadiu de început, prin urmare rezultatele nu sînt concludente și numai după dezvelirea așezării întregi pot fi formulate concluzii definitive în privința așezării și mormîntelor din epoca de bronz tîrziu-Hallstatt timpuriu și a cimitirului din feudalismul timpuriu.